

KUNGL. VITTERHETS
HISTORIE OCH
ANTI KVITETS AKADEMIEN

ÅRSBOK 2021

STOCKHOLM 2021

INGE JONSSON

NILS INGE EINAR JONSSON föddes den 7 november 1928 i Stockholm av småländska föräldrar som nyligen flyttat till huvudstaden. Han kom att växa upp och bo hela sitt liv i Stockholm. Fadern drev ett handels- och åkeriföretag i Huddinge, och genom vad Inge själv kallade ”hårt slit och notorisk småländsk sparsamhet” gick det bra för den migrerade lilla familjen, där han blev enda barnet.

Efter fjärde klassen i Huddinge centralskola sökte Inge till Högre allmänna läroverket för gossar å Södermalm, numera Södra Latins gymnasium, och kom på första plats vid inträdesproven. Pojken hade läshuvud, som det brukade heta. Enligt egen utsago hade han lätt för de flesta ämnen (utom gymnastiken). Att han blev vald till – och fullföljde – uppdraget som ordningsman under alla sina åtta år på Södra Latin kan inte förvåna någon som känt Inge.

Efter studentexamen på reallinjen 1947 registrerade sig Inge på Stockholms högskola, den arbetsplats som blev hans livet igenom, från och med 1960 under namn av Stockholms universitet. Efter två år på högskolan blev det dags för rekrytutbildning vid Svea livgarde. Till skillnad från inte så få akademiker anpassade sig Inge väl till militärtjänstgöringen och förlängde den alldeles frivilligt. Han valde att genomgå en nästan tvåårig officersutbildning och stannade som kapten i regementets reserv

fram till 1980-talet. Jag är övertygad om att den här lojaliteten med och trivseln inom försvaret hänger ihop med det personlighetsdrag jag först av allt kommer att tänka på hos Inge: han var en lagspelare. Den egenkapen skulle prägla alla hans göranden och låtanden, på Svea Livgarde eller Stockholms universitet, i Vitterhetsakademien eller de många andra sammanhang där han kom att spela en huvudroll.

Doktorsavhandlingen, handledd av Henry Olsson och framlagd för disputation i ämnet litteraturhistoria med poetik vid det nyinrättade universitetet 1961, blev den inträngande undersökningen *Swedenborgs skapelsedrama De cultu et amore Dei*. Där utreds den avgörande brytningen i Swedenborgs författarskap på 1740-talet, då han som assessor vid Kungl. bergskollegium utan omsvep inlät sig på ”en Jakobsbrottnings vid den förnuftiga kunskapens gränsstenar” för att välsignas ”med insikter bortom all vetenskaplig kontroll”. Där tidigare forskning uppehållit sig vid den esoteriska bakgrunden till den här helomvändningen betonade Inge – liksom han skulle göra i sitt andra stora arbete, *Swedenborgs korrespondenslära* från 1969 – andeskådarens många anknytningar till 1600- och 1700-talens rationalistiska idéströmningar. Han såg som ingen före honom assessorns anletsdrag stiga fram ur visionärens och tvärtom. Jag tror att Inge drogs till Swedenborg just för den sammansättningens skull. Aldrig så att professor Jonsson skulle komma på tanken att ge sig i lag med änglar eller andar här på jorden, men han drog sig inte för att under ”all vetenskaplig kontroll” operera vid de regioner dit vardagsspråket sällan eller aldrig når.

Avhandlingens underrubrik ”En studie av motiv och intellektuell miljö” är typisk för Inges idéhistoriska vinkling på litteraturen, så påtaglig att han under 1970-talet blev drivande i etableringen av idéhistoria som ämne vid Stockholms universitet. Inte minst lockades Inge av litterär begreppsanalys, ett intresse som år 1971 resulterade i det grundlärda översiktsverket *Idéer och teorier om ordens konst. Från Platon till strukturalismen*, på sin tid ett arbete utan egentlig motsvarighet på något språk. Samma fokus dominerar Inges tredje litteraturvetenskapliga hu-

Porträtt målat av Bo Larsson, Kungl. Vitterhetsakademien.

vudverk, *I symbolens hus. Nio kapitel litterär begreppshistoria* från 1983, en kartläggning av det ofta komplexa samspelet mellan de stilfigurer som litteraturvetare brukar kalla symbol, metafor och allegori från antiken till poststrukturalismen. Genom bägge dessa verk förvaltar och uppdaterar Inge den stora komparativa traditionen inom svensk litteraturvetenskap, samtidigt som han gör full rättvisa åt bägge huvudorden i det ämne han disputerade i, "litteraturhistoria med poetik", som för att motbevisa Mefistos ord i Goethes *Faust* om att all teori är grå, medan livets gyllene träd grönskar. Teorin under Inges handlag grånade verkligen aldrig.

Inges femtio- och sextioal inbegrep familjebildning i stor skala. Han gifte sig med Ritva Jacobsson 1953. Paret bosatte sig i Bromma och fick fyra barn tillsammans. Jag minns en historia Inge berättade om den där tiden. Han tog ut två av sina döttrar till det närliggande flygfältet för att visa dem alla planen som landade och steg hela tiden. Efter någon halvtimme undrade den ena av flickorna "pappa, visst förstår vi att du tycker det är spännande med alla de här flygmaskinerna, men hur länge har du tänkt vi ska stanna här?" Frågan var säkerligen befogad, i alla fall om Inge trivdes lika bra med anblicken av Brommatrafiken som att köra bil. Under en middag uppe i Hedemora i augusti 1996 berättade han för mig att han nyligen varit sakkunnig på ett lektorat och för det ändamålet mottagit muntlig speciminering för bestyrkande av pedagogisk skicklighet, nämligen bandupptagningar från den sökandes lektioner. Så tidigare samma sommar hade han lyssnat sig igenom åtta timmar på vägen upp till Norrland, en bedrift som nog säger lika mycket om Inges kärlek till bilen som om hans omutliga noggrannhet i alla tjänsteärenden.

1960-talet var för Inges del också fyllt av just pedagogisk meritering. Avhandlingen hade renderat honom docentur, nu hade han flera uppsatskurser i gång, han sammanställde både litteraturantologier för gymnasiet och, tillsammans med Ritva, studiehäften i såväl dikt- som reklam-analys. Från och med 1973 sköt karriären fart på allvar. Det året efterträdde Inge E.N. Tigerstedt som professor i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet. Kort därpå blev han prefekt för institutionen,

strax också dekan på Humanistiska fakultetens historisk-filosofiska sektion, sedan prorektor och, de sista åren före pensioneringen, universitetets rektor 1988–1994. För mig förblir det en gåta hur Inge samtidigt med dessa krävande uppdrag kunde förbli produktiv inom ämnet. 1978 kom hans bok *Maktens verktyg*, en bred undersökning av byråkrater och politiker i nutida svensk samhällsskildring som är talande för bredden på Inges intressen.

Efter pensioneringen duggade förtroendeuppdragen tätt. Redan året före rektorsperioden hann Inge sitta ett år som huvudsekreterare i Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. I egenskap av ordförande kom han att leda styrelsearbetet i Magnus Bergvalls stiftelse, Bokförlaget Natur & Kultur, Riksbankens Jubileumsfond, Militärhögskolan (senare Försvarshögskolan), Östersjöstiftelsen, Stiftelsen Lars Hiertas minne och Wenner-Gren Stiftelserna. Han invaldes i ett flertal utländska och svenska akademier och lärda sällskap. Till de förra hör Academia Europaea, Det Norske Videnskaps-Akademi och Svenska litteratursällskapet i Finland. I Kungl. Vetenskapsakademien blev han ledamot 1980 och i Kungl. Krigsvetenskapsakademien 2004.

I Samfundet De Nio valdes Inge in så tidigt som 1976 och kom att sitta ordförande under den närmast osannolikt långa perioden från 1988 till sent år 2019, således fram till några månader före sin bortgång. Tiden går så fort, anförtrorde han mig en gång på ett möte i sällskapet dit jag var inbjuden: ”Till en början kände jag mig som Benjamin här i gänget, men utan att man vet ordet av står man där en dag som Metusalem.” I volymen *Samfundet De nio 1913–2013. Hundra år av stöd till svensk litteratur* gav han oss sällskapets historia i en mäktig historik på över fem hundra sidor.

Jag ska inte ens försöka mig på någon listning av de priser och utmärkelser som tillföll Inge, men ett vill jag särskilt nämna, nämligen Övralidspriset som han mottog 1984, eftersom han kort efteråt trädde in som ledamot i Stiftelsen Övralid. Den 6 juli varje år delar stiftelsen ut det här fina priset vid Verner von Heidenstams grav med utsikt över Vättern. I tjugofem år deltog sålunda Inge med liv och lust, vid det här laget till-

sammans med sin andra hustru, Kerstin Fredga, i grötlungen på Medevi brunn och i ceremonin på Övralid. Särskilt minns jag en tur på Göta kanal år 2008 då vi med nöd och näppe klarade oss från förlisning på en ranglig skuta styrd av en överförfriskad skeppare.

För vår egen akademi har Inge gjort ovärderliga insatser. Glädjande nog invaldes han också här tidigt, år 1976. Mellan åren 1994 och 2001, i sju år, var han Akademiens preses, och till vårt 250-årsjubileum utgav han historiken *Vitterhetsakademien 1753–2003*, ytterligare ett kraftprov i genren och för varje efterträdare på hans presesstol – kan jag intyga – ovärderlig i alla sammanhang där vår akademis historia aktualiseras.

Så kan man teckna en bild av professorn, rektorn, styrelseordföranden och akademiledamoten Inge Jonsson. Den utmärks av en känsla för öppet ledarskap, ansvar och samarbete, stundtals vid självuppföringens gräns. På senare år kunde han litet skämtsamt klaga över att allt han numera läste var i A4-format, och han for inte med överdrift när han berättade att han utvärderat utbildningar från Tromsö till Cypern.

Men nog om detta, jag skulle vilja avsluta med ett par minnesbilder av annat slag. Inge var en inspirerande föreläsare. Särskilt minns jag hans stora föreläsningsserie om västerländska författares kontakter med världen utanför Europa, från Tasso till Karen Blixen, som han fullgjorde inom tjänsten som nyutnämnd professor vid mitten på 1970-talet. Där satt vi, i regel fyra eller fem doktorander, i de stora föreläsningssalarna på plan tre i De blå husen, Frescati, och fick oss till livs en så suverän överblick på ett så spännande fält att ingen av oss någonsin glömt det.

Vidare: från första början gjorde Inge intryck av att ha ett ärende med sin gärning, såväl den vetenskapliga som den administrativa. Tvärs igenom sina decennielånga insatser inom den akademiska byråkratin var och förblev han vad man litet högtidligt kunde kalla en kämpande humanist. Den festskrift som förärdades honom på sextioårsdagen 1988, ett axplock av hans egna artiklar och essäer i skilda ämnen under den talande titeln *Humanistiskt credo*, avslutas med en både vemodig och arg liten betraktelse över byggnadsstyrelsens oväntade fällning av två gamla ekar

i Frescati. ”När byråkratin blir egenmäktig”, kommenterade Inge, ”går den barbariets ärenden.”

I plenisalen satt Inge under alla år efter avslutat presesåtagande längst fram till höger under våra plenarmöten. I november förra året var han plötsligt inte där. Vi i presidiet och kansliet skickade blommor hem till Saltsjö-Duvnäs. Jag vill avsluta med att i all enkelhet läsa upp Inges tackkort, daterat den 22 november 2019, skrivet för hand:

Den vackra välgångsönskan som jag fick mig tillsänd när jag måste utebli från den senaste akademimiddagen rörde mig djupt, och jag borde självklart ha tackat av hjärtat för den. Men hälsan har inte stått mig bi på sistone, och lär knappast göra så i framtiden heller. Jag måste alltså anmäla mitt uteblivande även för den framtid, som med någon sannolikhet kan överblickas, dvs resten av höstterminen. Det är med stor sorg och saknad jag fattat detta beslut. Akademien har under nästan halva min levnad känts som ett verkligt hem, en tillflykt och en skattkammare med outsinliga resurser av glädje och trivsel. Till alla er som jag fått möta under min tid vill jag bringa ett tack långt innerligare än ord kan uttrycka. Må det gå vår vördade akademi väl under en framtid lika rik på mans gamman som den jag har benådats med. Inge Jonsson.

Anders Cullhed